

**СТРАТЕГИЈА
ЗА КЛИМАТСКИ
ПРОМЕНИ**

**ОПШТИНА
БОГОВИЊЕ
(2015-2025)**

**СТРАТЕГИЈА ЗА КЛИМАТСКИ
ПРОМЕНИ НА ОПШТИНА
БОГОВИЊЕ 2015 – 2025**

Изготвена преку методологија на зелена агенда

ИЗГОТВУВАЧ НА ДОКУМЕНТОТ:

Здружение за локален рурален развој

ОДГОВОРНО ЛИЦЕ ЗА ИЗГОТВУВАЊЕ НА ДОКУМЕНТОТ:

Ваљон Тоска – локален координатор

ВО РАМКИТЕ НА:

проектот на УСАИД „Општински стратегии за климатски промени“

СПРОВЕДУВАЧ НА ПРОЕКТОТ:

Милиеуиконтант Македонија, Скопје

ОДГОВОРНО ЛИЦЕ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОЕКТОТ:

Игор Славкоски – извршен директор на Милиеуиконтант Македонија

КОРИСНИЦИ:

жителите на општина Боговиње

ЛОКАЛЕН ТИМ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОЦЕСОТ

И ИЗГОТВУВАЊЕ НА ДОКУМЕНТОТ:

Гзим Исмаили – координатор на работна група „ Локална Инфраструктура“

Арлинда Сулејмани – координатор на работна група „Вода и Водни Ресурси“

Сахиде Бајрами – координатор на работна група „Биодиверзитет“

УСВОЕНА:

октомври 2015 год.

СОДРЖИНА

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека «Св. Климент Охридски», Скопје

СТРАТЕГИЈА за климатски промени : општина Боговиње: (2015-2025) /
[уредници Игор Славоски... и др.]. - Скопје: Милиеуоконтант Македонија, 2016.
- 44 стр.: илустр.; 27 см

Тираж 30

ISBN 978-608-4752-14-1

а) Климатски промени - Заштита на животна средина - Стратегија - Боговиње -
2015-2025 COBISS.MK-ID 98245642

ИЗДАВАЧ:
МИЛИЕУКОНТАКТ МАКЕДОНИЈА, Скопје Проект на УСАИД за
општински стратегии за климатски промени

ОДГОВОРНО ЛИЦЕ:
Игор Славоски – извршен директор

ПОДГОТОВКА И УРЕДУВАЊЕ:
Столе Георгиев - експерт за ЗА процес
Маја Марновска - координатор на ЗА процес

СТРУЧНИ СОРАБОТНИЦИ:
М-р Методија Димовски – експерт за климатски промени
М-р Емилија Попоска – експерт за климатски промени

ДИЗАЈН И ТЕХНИЧКО УРЕДУВАЊЕ:
Јана Ацевска

ЛЕКТУРА:
ЦЕС- Тренинг центар, Скопје

ПЕЧАТИ:
Polyesterday

Оваа публикација е подготвена од тимот на проектот на УСАИД за подготвона на општински стратегии за справување со климатските промени, со великодушната поддршка на американскиот народ преку УСАИД - Агенцијата на САД за меѓународен развој. Мислењата изразени во оваа публикација им припаѓаат на авторите – тимот на Милиеуоконтант Македонија и членовите на работните групи за изработка на општинската Стратегија за климатски промени од општина Боговиње, и не ги изразуваат ставовите на УСАИД или Владата на САД.

ВОВЕД	9
ПРОФИЛ НА ОПШТИНА БОГОВИЊЕ	10
Географски карактеристики	11
Демографски карактеристики	15
Општинска инфраструктура	16
Користење на земјиштето	17
Економски карактеристики	19
ИНВЕНТАР НА СТАКЛЕНИЧКИ ГАСОВИ	21
ПРОЦЕС НА ЗЕЛЕНА АГЕНДА	23
Методологија на Зелена агенда	23
Анализа на локалните вредности	28
Водни ресурси	28
Биодиверзитет и земјоделие	28
АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ НА ОПШТИНА БОГОВИЊЕ	34
	36

ПРЕДГОВОР

2

Дозволете ми да ја искажам мојата благодарност до Американската агенција за меѓународен развој - УСАИД, Здружението за одржлив развој Милиеуконтакт Македонија, Здружението за локален рурален развој и на сите работни групи и граѓаните кои беа вклучени во овој процес на подготовка на Стратегијата за климатски промени на Општина Боговиње 2015-2025.

Креирањето на стратегија за климатски промени за нас е голем предизвик, но нашето претходно искуство во креирање на стратешки процеси на општината многу ни помогна во водењето на овој специфичен процес. Во ваков процес нашата општина не учествувала, а верувам и најголем дел од општините во Македонија. За поздравување е неговото отпочнување и од таа причина ние одлучивме да посветиме посебно внимание на овој процес, а со тоа и на создавањето и на овој документ.

Ми привлече посебно внимание процесот на создавање на Стратегијата. Тоа е процес кој во себе вклучува учество на граѓаните и демократски средства. Она што е карактеристично за овој процес беше идентификувањето на локалните вредности наспроти проблемите. Ова е нов начин на размислување, досега општината и заедницата беа ставени во првите редови при решавањето на проблемите, но сега, се размислува за вредности. Целокупната структура на процесот на формирање на групи, преку организирање на работни средби за креирање на самиот документ ја водеа граѓаните преку демократски процес. Овој процес изврши промени во размислувањето на граѓаните не само при креирањето на стратегијата, туку и во секојдневното функционирање, особено во процесот на донесување одлуки, што за мене е важен резултат. Овој процес, исто така, помогна да се подигне свеста за заштитата на животната средина, од една страна, а од друга страна да се подигне свеста за влијанието на животната средина врз локалниот развој.

При подготовката на Стратегијата од страна на граѓаните, а одобрена од Советот на општината, беше донесен документ кој е посветен на одржлив развој и климатски промени во нашата заедница. Овој документ е добро структуриран, има дефинирани вредности, како и методи за нивна реализација. Сите нешта во овој документ имаат временски рамки и финансиски план. Со имплементација на стратегијата ќе се реализираат потребите и желбите на нашите граѓани.

По овој проект и процес, ние како општина сме повеќе свесни и поодговорни во однос на климатските промени. При планирањето на сите наши идни проекти ќе ги имаме предвид климатските промени, заштитата на животната средина, особено, заштедата на енергија, обезбедување на подобра средина за живеење. Целиме кон зголемување на јавната свест, зголемување на активизмот кај граѓаните и зајакнување на локалната отпорност на глобалните климатски промени.

Општина Боговиње има добар потенцијал за ублажување на климатските промени.

Иако досега се реновирани сите училишта во општината, со мерките за енергетска ефикасност, во иднина сите новоизградени јавни објекти и објектите кои ќе се реновираат, ќе бидат енергетски ефикасни. Ќе го избереме најефикасниот начин на заштеда на топлинската енергија, а општината ќе продолжи да користи енергетско ефикасни светилки за јавното осветлување. Ќе се потрудиме да го искористиме потенцијалот на големиот број на сончеви денови во нашата општина за производство на електрична енергија. Ќе се вложиме во дополнителна едукација на граѓаните за тоа како да го редуцираме емитувањето на стакленичките гасови. Ќе се потрудиме да ги заштитиме нашите води од загадување и да ги ставиме во функција на граѓаните и на земјоделските површини. Едноставно, ние ќе се обидеме да создадеме општината која ќе штеди енергија и ќе ја стави природата во интерес на подобар живот за своите граѓани.

Со почит,
Хазби Идризи
Градоначалник, Општина Боговиње

ВОВЕД ВО СТРАТЕГИЈАТА

Почитувани соработници во проектот на УСАИД

за општински стратегии за климатски промени, граѓани на Боговиње,

Како тим-лидер и директор на овој проект, најнапред сакам да Ви се заблагодарам за напорната работа, посветеноста и мотивацијата која заедно нè водеше во изминативе две години низ процесот за изработка на оваа Стратегија.

Фактот дека Проектот на УСАИД за општински стратегии за климатски промени чиј спроведувач е Милиеуконтакт Македонија е прв од ваков вид во регионот беше дополнителен предизвик. Овој проект ги произведе првите четири локални стратегии за климатски промени во нашата земја. Тоа нè прави нас како организација спроведувач заедно со граѓаните на четирите општини кои беа вклучени во овој процес еден вид пионери во поглед на справувањето со климатските промени, за кои Обединетите нации неодамна се изјаснија дека се поголема закана за човештвото и од епидемиите и од тероризмот заедно.

Проектот на УСАИД за општински стратегии за климатски промени спроведуван од Здружението за одржлив развој – Милиеуконтакт Македонија, започна со реализација на 25 септември 2012 година во осум општини од Република Македонија и овозможи развивање на консензуална стратегија и акционен план за справување со климатските промени и ублажување на нивните ефекти во општините Теарце, Богданци, Пехчево, Кривогаштани, Студеничани, Маврово и Ростуша, Винаца и Боговиње.

Квалитетот на самите документи е на многу високо ниво и ги покриваат сите аспекти поврзани со климатските промени кои се специфични за Македонија.

Иновативноста на методот Зелена агенда преку кој се реализира проектот со кој се потпишаа првите стратешки документи за предизвиците поврзани со климатските промени на локално ниво во земјата, се огледува во партиципативноста на процесот на креирање и развој на стратешкиот и акционен план.

Вклучувајќи ги граѓанските организации, граѓаните, приватниот сектор и општинските власти, имплементацијата на проектот овозможи зголемување на капацитетот за прилагодување кон климатските промени.

Истовремено процесот влијаеше и кон подобрување на локалните демократски процеси, соработката меѓу граѓанските организации, граѓаните и локалната самоуправа.

Проектот на УСАИД за општински стратегии за климатски промени покрај вредноста на стратешките документи им помогна на општините да вложат и во својот одржлив развој и поквалитетен живот на своите граѓани преку итните акции и пилот-проектите кои се спроведоа во рамките на проектот.

Проектот на УСАИД за општински стратегии за климатски промени веќе ги покажа своите резултати и адресата на Милиеуконтакт Македонија сведочи за заинтересираноста на другите општини во Македонија, но и во регионот, кои активно сакаат да се вклучат во овој проект кој е еден од првите вакви проекти поддржан од УСАИД на светско ниво.

За крај сакам уште еднаш да Ви заблагодарам за Вашето учество и да Ви честитам за успешно спроведените активности.

Игор Славкоски

Извршен директор,

Милиеуконтакт Македонија

Животната средина постојано е изложена на притисоци од локално и глобално ниво. Таквата состојба значително влијае и врз климатската состојба. Временските појави се драстично променети во последните години. Покачувањето на температурите и екстремните временски појави многу често предизвикуваат поплави додека пак некои подрачја се соочуваат со суша. Овие промени влијаат врз секојдневниот живот на населението и животната средина. Поради овие промени, локалните власти беа задолжени да се справат со нив пред тоа да стане невозможно. Акциите треба да се спроведуваат на локално ниво со цел да се намалат последиците предизвикани од климатските промени. Во полошкиот регион, општина Боговиње е позиционирана на посебен начин за да напредува во справувањето со овие проблеми и да соработува со соседните општини за поттикнување на регионална акција за намалување на овие проблеми предизвикани од климатските промени.

За да се третираат овие проблеми предизвикани од климатските промени, треба да се создава сеопфатен план што опфаќа многу активности кои се корисни за животната средина, со цел да се спречат и избегнуваат последиците од климатските промени. Изготвувањето на стратегија за климатски промени на општинско ниво, е значаен документ за општина Боговиње. Овој проект, за создавање на акционен план, одзема неколку месеци, каде вклучувањето на заедницата и соработката со државните службеници како и учесниците од НВО, се обединија за создавање на овој документ, користејќи ја методологијата на зелената агенда создадена за изготвување на локални стратегии за климатски промени.

Сеопфатната цел на овој документ е да ѝ помогне на Општина Боговиње за подобро третирање на проблемите со кои се соочува поради зголеменото влијание на климатските промени. Овој процес, доби поддршка од локалната власт и од вклучувањето на заедницата во целиот овој процес за создавање на стратегијата.

Вклучувањето на заедницата е составен дел за креирање на планот за реализација на следните чекори со цел намалување на влијанието од климатските промени. Важно е да има вклучување на заедницата бидејќи жителите се способни да ги идентификуваат предизвиците со кои секојдневно се соочуваат и исто така се способни да помагаат во креирање на решенија и мерки. Со зголемување на проблемите од климатските промени на глобално ниво, локалната акција е важен начин за третирање на истите. Се подразбира дека некои проблеми не може да се намалат, но мора да се прилагодат со цел да се продолжи со здрав и продуктивен живот под влијание на климатските промени.

Изготвената стратегија треба да ги исполнува следните цели:

- Стратегијата ги третира потребите на жителите на општина Боговиње;
- Вклучување на сите засегнати чинители во изготвувањето на овој документ;
- Идентификување на локалните проблеми во различни сектори: земјоделие, индустрија, транспорт, градежништво, итн.;
- Идентификување на клучните влијанија од климатските промени во рамките на општина Боговиње;
- Приоритизирање на мерки за справување со климатските промени и намалување на причинителите на климатските промени.

Проблемите што се предизвикуваат од климатските промени имаат непропорционален ефект за тие што живеат во сиромаштија. Тие повеќе се чувствителни на драстичните промени на времето. Како што нивните проблеми се зголемуваат со зголемување на ефектите на климатските проблеми на глобално ниво, така локалната власт мора да преземе мерки за заштита на поранливите групи.

Важно е да се чува безбедноста и благосостојбата на сите жители на општина Боговиње. Општината треба да го земе предвид осигурувањето на помошта за домашно одржување за оние кои немаат можност да го направат истото. Прилагодувањето на станбените објекти кон климатските промени е лесен начин за да им се помогне на жителите и да ги намали некои од проблемите предизвикани од климатските промени. Со влошување на временските услови, станбените објекти треба подобро да бидат опремени за да се сочат со овие временски промени, со што ќе се намали количината на потребната енергија за одржување на домовите на соодветно ниво.

Мерките за прилагодување на објектите кон временските услови може исто така да имаат големо влијание врз жителите, бидејќи е видлив начин на кој општината може да влијае врз животот на населението. Овој процес опфаќа: поправка или замена на прозорците и вратите, поправка или замена на покривот и замена или инсталирање на изолација. Овој проект може да се реализира заедно со проекти кои ќе ја третираат енергетската ефикасност на станбените згради во рамките на општина Боговиње.

ПРОФИЛ

НА ОПШТИНА БОГОВИЊЕ

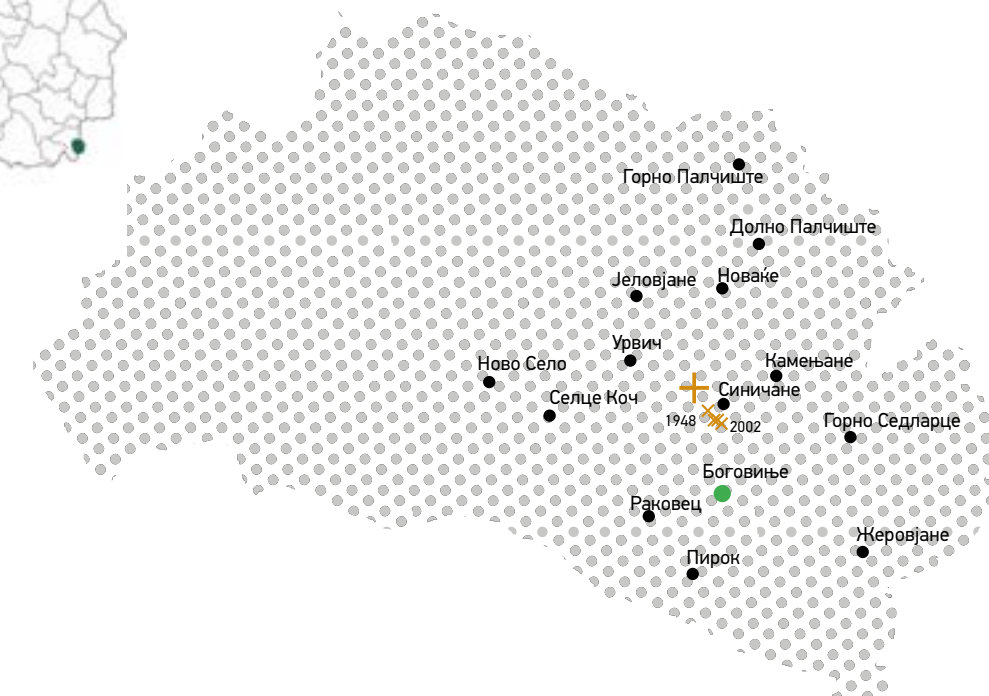

ЕДИНИЦА НА ЛОКАЛНА САМОУПРАВА	ОПШТИНА БОГОВИЊЕ
ГОДИНА НА ОСНОВАЊЕ	1996
ПОВРШИНА	141 КМ ²
ВКУПЕН БРОЈ НА НАСЕЛЕНИЕ	30.503
ЕТНИЧКА СТРУКТУРА	АЛБАНЦИ 95.2%, ТУРЦИ 4.1%, МАКЕДОНЦИ 0.1%
ПОЛОВА СТРУКТУРА	ЖЕНИ 14.895 (49.1%), МАЖИ 15.547 (50.9%)
ГУСТИНА НА НАСЕЛЕНОСТ	205.65 ЖИТЕЛИ/КМ ²
БРОЈ НА НАСЕЛЕНИ МЕСТА	16
НАСЕЛЕНИ МЕСТА	БОГОВИЊЕ, КАМЕЊАНЕ, ПИРОК, ДОЛНО ПАЛЧИШТЕ, ГОРНО СЕДЛАРЦЕ, НОВО СЕЛО, СИНИЧАНЕ, ЖЕРОВЈАНЕ, РАКОВЕЦ, УРВИЧ, ЈЕЛОВЈАНЕ, НОВАКЕ, СЕЛЦЕ КЕЧ, ГОРНО ПАЛЧИШТЕ, КАЛНИК, ЧИФЛИК
ВКУПНА СТАПКА НА ЕМИСИЈА НА ЈАГЛЕРОД ДИОКСИД (CO ₂ -Eq.)	39.931.62

ТАБЕЛА 1 Основни податоци за општина Боговиње

ГЕОГРАФСКА ПОЛОЖБА

Општина Боговиње се протега во северозападниот дел на Република Македонија, помеѓу 41°52` и 41°59` СГШ и 20°45` и 20°59` ИГД, и зафаќа површина од 143,44 км². На север се граничи со општина Тетово, на исток со општина Брвеница, на југ со општина Врапчиште, додека на запад се граничи со Република Косово. Во геолошки контекст, територијата на општината е дел од западната македонска зона, и тука главно се среќаваат карпи со палеозојска старост.

- седиште на општина
- населено место
- ✚ географски центар
- ✕ центар на население
- 1971 година на попис

РЕЛЈЕФ

Во релјефот на територијата на општина Боговиње доминираат две јасно издвоени целини. Југоисточниот дел од територијата на општината, лежи во котлината Полог на околу 460 м н.в., а од потегот с. Долно Палчиште – Градец, стрмно се издигнува Шар Планина до својот највисок врв, Рудока 2.662 м н.в. Во релјефот на Шара, особено на повисоките простори, доминираат леднички и флувијални форми, а остаток од ледничкиот период е Боговињското Езеро, кое се наоѓа на 1.940-50 м н.в., во зависност од количеството на вода во него. На допирот меѓу котлинското рамниште и падините на Шар Планина, карактеристични се микрорелјефните форми на поројни плавини.

ХИДРОГРАФИЈА

Бидејќи Шар Планина е многу богата со вода, речната мрежа во општината се состои од кратки текови кои имаат значително длабоки долини, а најкарактеристична е долината на Боговињска Река, која истекнува од Боговињско Езеро, под врвот Рудока. Сите речни текови се вливаат во реката Вардар, која поминува со еден свој дел во најисточниот дел на општината, под селото Радиовце.

КЛИМАТСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Имајќи ја предвид големата висинска разлика меѓу Полог и највисоките делови на Шар Планина, за територијата на општина Боговиње е карактеристично тоа што на мал простор се издвојуваат повеќе висински климатски подрачја, почнувајќи од топлата континентална клима, па сè до ладната алпска. Во најниските делови, на просторите до 600 м н.в. по долината на реката Вардар, продира влијанието на медитеранската клима, односно овој простор е окарактеризиран како топол континентален климатски тип. Над овој простор, на преодот од котлината во планината од 600 до 1.300 м н.в., во појасот во кој се сместени сите села под Шар Планина, климата е дефинирана како ладна континентална и подгорско – континентално – планинска. Над овие простори, на надморска височина до 1650 м, климата станува изразено планинско – континентална и многу поладна. Веќе над 1650 м н.в., подрачјето се наоѓа под влијание на субалпски климатски тип, додека на височини над 2250 м н.в., климата добива карактеристики на алпска планинска клима.

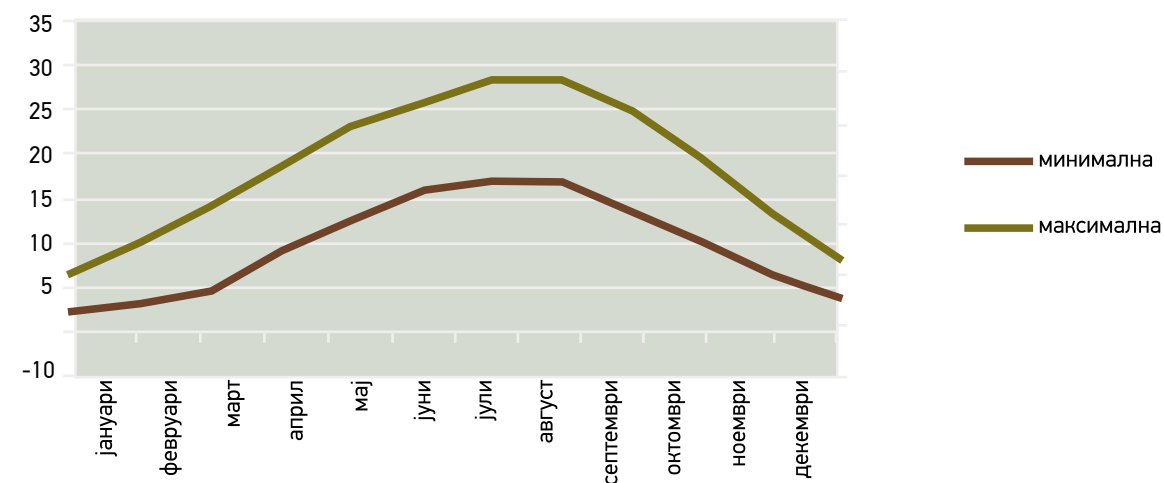
Со оглед на близината и отвореноста кон Тетово, од една страна, и непостоењето на метеоролошка станица во општината, за презентирање на климатските параметри во општина Боговиње, се искористени податоците од метеоролошката станица Тетово.

Најстуден месец во годината е јануари, со просечна температура од -0,5°C, додека апсолутно минималната измерена температура во јануари и декември, изнесува -24,5°C. Најтопол месец е јули, со просечна температура 21,3°C, додека апсолутно максималната измерена температура изнесува 40,0°C. Повеќегодишната просечна температура на воздухот изнесува 10,8°C.

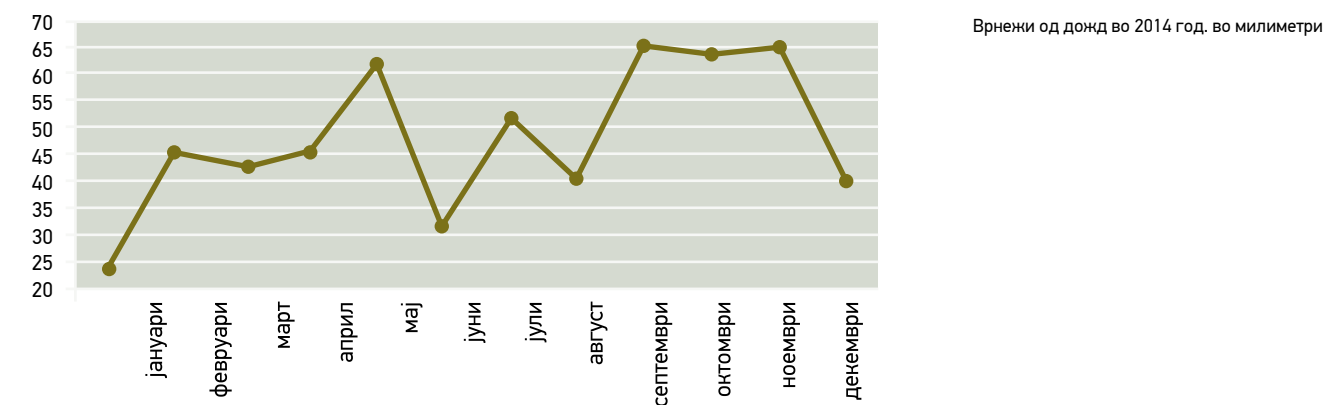
Месеци	ТЕМПЕРАТУРА °C		ВРНЕЖИ	
	Просечна месечна	Просечна месечна максимална	Просечна месечна минимална	мм
Јануари	-0,5	3,6	-4,2	71,1
Февруари	2,1	7	-2	61,9
Март	6,5	11,9	1,5	59,3
Април	11,2	16,9	4,9	48,2
Мај	15,7	21,8	8,7	66
Јуни	19,2	25,7	11,3	42
Јули	21,3	28,3	12,7	33,4
Август	20,8	28	12,4	40,7
Септември	16,6	24	9,2	53,3
Октомври	10,8	17,5	4,9	59,3
Ноември	4,9	9,8	0,7	84,2
Декември	0,7	4,7	-2,8	76
Годишна	10,8	16,6	4,8	695,4

ТАБЕЛА 2 Климатски параметри за општина Боговиње¹

¹ Извор: Управа за хидрометеоролошки работи, МС Тетово

Општина Боговиње не располага со големи количества на врнежи, а нивната просечна годишна сума изнесува 695,4 мм. Најмногу врнежи, паѓаат во есенскиот период, во месец ноември, кога наврнуваат 84,2 мм. Во просечната сума на врнежи, снегот учествува со значителни количества, особено на повисоките предели, каде во зимскиот период е единствената форма на врнежи.

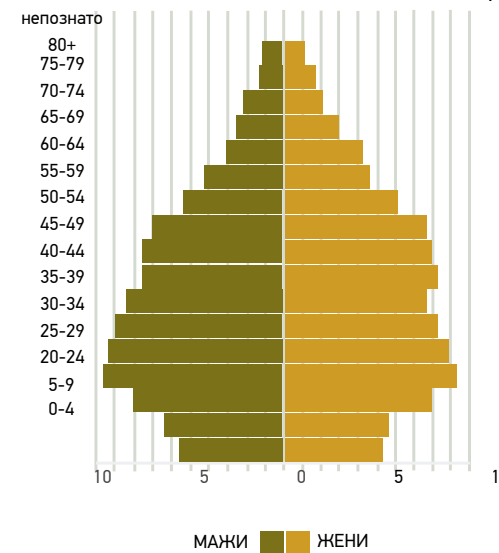

ДЕМОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Според последниот официјален попис на населението и домаќинствата во Република Македонија, на територијата на општина Боговиње живееле 28.997 жители², односно 202,2 ж/км², што значи дека општината е многу густо населена, уште повеќе ако се има предвид фактот дека голем дел од територијата на општината всушност се наѓа на голема надморска височина, каде што нема населби. Ваквата просечна густина на населеност е за 2,6 пати поголема од густината на населеност во Македонија, која во 2002 година изнесувала 78,6 ж/км². Од друга страна, пак, вкупното население според процената на 30.6.2011 година, изнесува 30.257 жители³. Од овој број 15.407 (50,9%) се мажи, додека 14.850 (49,1%) се жени.

Најголемиот дел од населението во 2002 година живеело во општинскиот центар Боговиње 6.328 жители или 21,8%, додека во другите дванаесет селски населби живееле помал број жители: Горно Палчиште 1.356, Горно Седларце 1.776, Долно Палчиште 3.345, Жеровјане 914, Јеловјане 599, Камењане 4.834, Новаќе 304, Ново Село 1.589, Пирок 4.701, Раковец 811, Селце Кеч 212, Синичане 1.472, Урвич 756.

Според етничката структура на населението, во општина Боговиње доминираат Албанците со 95,2% или 27.614 жители. Покрај нив, во општината живеат и 1.183 Турци (4,1%), додека сите останати се застапени со помалку од 1% во вкупното население на општината. Во поглед на старосната структура на населението, како што се гледа од табелата подолу, населението во општина Боговиње е помладо во споредба со просекот на ниво на Македонија. Имено, старосната група на младо население од 0 до 14 години, во општина Боговиње учествува со 19,59% што е за 2% помалку отколку учеството на оваа група во вкупното население во Македонија. Од друга страна, учеството на работоспособното население изнесува 72,8%, и е еднакво со просекот на државно ниво, додека, пак, населението над 65 години (односно пензионери) учествува со само 7,61% во вкупниот број на жители во општината и е за 3% помало од бројот на ниво на Македонија.

	вкупно	0-14 години	15-64 години	над 65 години
вкупно	30.257	5.926 19,59%	22.027 72,80%	2.304 7,61%
мажи	15.407	3.146 20,42%	11.153 72,39%	1.108 10,16%
жени	14.850	2.780 18,72%	10.874 73,23%	1.196 8,05%

ТАБЕЛА 2 Старосна структура на населението во Општина Боговиње, според процената за 30.6. 2011 година⁴

Иако веќе се евидентни негативните демографски трендови, општина Боговиње сè уште има позитивен природен пораст на населението, кој во 2011 година изнесува 4,4%, кој обезбедува солиден развој на општината во наредните 15-20 години, бидејќи бројот на работоспособното население сè уште ќе се зголемува. Без оглед на тоа, младото население ќе продолжи да се намалува, а ќе расте бројот на старо население. Причините за ваквите трендови, пред сè лежат во сè уште високата стапка на наталитет, подобрување на квалитетот на живеење итн. Според Пописот од 2002 година, во општина Боговиње се евидентирани 7.299 домаќинства, што значи дека просечната големина на едно домаќинство изнесува 3,97 жители, што е над просекот во Република Македонија, кој изнесува 3,6 жители/домаќинство. Од друга страна пак, бројот на станови (живеалишта) во општината изнесува 7.341, практично еден стан на едно домаќинство, што е под државниот просек, кој изнесува 1,2 стан/ домаќинство. Овој факт укажува дека степенот на миграции во општината не е изразен, и дека негативните демографски трендови сè уште се слаби.

¹ Статистички годишник на Република Македонија, 2012, Државен завод за статистика

² Извор: Државен завод за статистика, <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi>

³ Извор: Државен завод за статистика, <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi>

СООБРАЌАЈ

Општина Боговиње со својата местоположба во централниот дел на северозападна Македонија, зафаќајќи дел од Полошката Котлина со населби распространети на падините на Шар Планина, објективно има добра поврзаност со другите делови на државата, бидејќи низ општината поминува магистралниот пат М-4/автопатот Е-65 (Скопје – Тетово – Гостивар – Охрид), кој има стратешко значење за општината како меѓународен патен правец, кој се наоѓа на трасата на коридорот – 8. Преку овој магистрален патен правец општината е поврзана не само со соседните општини, туку и со целата држава во правец североисток – југозапад. Дополнително, паралелно на овој патен правец се протега и регионалниот пат Р – 402 (Тетово – Гостивар), на кој се поврзани сите локални патишта кои водат кон населените места на падините на Шара и преку кој е зајакната внатрешната комуникација во општината.

Локалната патна мрежа во општината, според Државниот завод за статистика, во 2011 година изнесува 177 км, од кои 103 км се асфалтен пат, а 45 км се со макадамска односно земјена подлога.

	ВКУПНО	Асфалт и патишта со калдрми	Асфалтирани патишта	Земја	Проектирани патишта
Боговиње	183	115	12	36	20

КОРИСТЕЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕТО

Општина Боговиње располага со 3.084 ха вкупна расположлива површина на земјоделско земјиште, со многу висока искористеност од 92,3% (2.859 ха)⁶, додека под вода се 1.663,3 ха односно 53,9% од вкупното користено земјиште. Најголем дел од користеното земјоделско земјиште, 89,5% спаѓа во категоријата на ораници, бавчи и куќни градини, додека 9,8% се под ливади и пасишта и има сосема незначителни површини со овоштарници и расадници.

Вкупно	Ораници, бавчи и куќни градини	Ливади	Пасишта	Овоштарници	Лозја	Расадници
3.525	2.557,47	221,11	57,68	18,61	2,97	1,11
100,00%	89,5%	7,7%	2,0%	0,7%	0,1%	0,0%

ТАБЕЛА 3 Површина на користеното земјоделско земјиште по категории (во ха)⁷

Најголем дел од земјиштето под ораници и бавчи, 1.718,81 ха или 68%, се користи за сеење на житни култури. Доминантни житни култури се пченката, со површина од 921,67 ха (53,6%) и пченицата, која зафаќа површина од 761,48 ха (44,3%). На малите површини под индустриски култури, доминира шеќерната репка со 77,5% од вкупните површини, додека кај фуражните култури, со 492 ха (90,1%) доминантно место има луцерката. Кај градинарските култури значајно место заземаат компирот (73,42 ха), пиперката (48,53 ха), гравот (36,81 ха), зелката (24,31 ха) итн.

Вкупно	Житни култури	Индустриски култури	Фуражни култури	Зеленчук, цвеќе и украсни растенија
2.282,47	1.718,81	29,81	543	237,19
100%	68,0%	1,2%	21,5%	9,4%

ТАБЕЛА 4 Површина на ораници, бавчи и куќни градини по видови на култури (во ха)⁸

Индивидуалните сопственици во општина Боговиње, располагаат со 217,23 ха под шуми, од кои над 95% се чисти или мешани листопадни шуми, додека само мал дел се зимзелени шуми. Најзастанени шумски видови се буката и дабот.

⁵ Државен завод за статистика, Попис на земјоделството 2007, Статистична база на податоци, <http://makstat.stat.gov.mk/pkweb2007/Database/popisnazemjedelstvoto/PopisNazemjedelstvoto.asp>
⁶ ибид / ⁷ ибид

ЕКОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Боговиње	Жито				Јачмен				Пченка			
	Садена површ. ха	Ожнеана површ. ха	Вкупно произв. тон	кг за ха	Садена површ. ха	Ожнеана површина ха	Вкупно произв. тон	кг за Ха	Садена површ. ха	Ожнеана површина ха	Вкупно произв. тон	кг за ха
	587	587	1934	3295	49	49	84	1708	1236	1236	4555	3685

	Број на индивидуалните земјоделски фарми	Тотална земја во диспозиција, ха	Тотална земја за искористување, ха	Приватна земја, ха	Позајмена земја, ха	Изнајмена земја, ха	Број на деловите од употребливата земјоделска земја
Боговиње	2610	3084	2859	2422	478	41	6139

	Вкупно користено земјоделско земјиште,	Плодна земја, градини	Ливади	Пасишта	Овощарници	Лозја	Расадник
Боговиње	2859	2557	221	58	19	3	1

Според податоците на Државниот завод за статистика, на 31 декември 2011 година во општина Боговиње се регистрирани вкупно 377 активни деловни субјекти¹⁰. Најголем број на активни деловни субјекти имало во секторите:

- трговија на големо и трговија на мало, поправка на моторни возила и мотоцикли, 143 субјекти;
- преработувачка индустрија, 58 субјекти и
- градежништво, 47 субјекти.

Од останатите сектори на дејности, во општина Боговиње се регистрирани активни деловни субјекти и во секторите: земјоделство, шумарство и рибарство; снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад, санација на околината; транспорт и складирање; објекти за сместување и сервисни дејности со храна; стручни, научни и технички дејности; образование; дејности на здравствена и социјална заштита; уметност, забава и рекреација; и други услужни дејности.

Најголем дел од овие активни деловни субјекти, според својата големина спаѓаат во категоријата на микро субјекти, додека во општината нема средни и големи деловни субјекти. Од друга страна, вкупниот број на активни деловни субјекти се зголемува од година во година, со изразена тенденција на зголемување на бројот на микро субјекти и намалување на бројот на мали субјекти. Најголем дел од овие активни деловни субјекти, според својата големина спаѓаат во категоријата на микросубјекти¹², а од 2011 година еден субјект е категоризиран во категоријата на големи деловни субјекти. Иако вкупниот број на активни деловни субјекти се менува од година во година, сепак најизразена е тенденцијата на зголемување на бројот на микросубјекти.

Година	Микро	Мали	Средни	Големи	Вкупно
2009	228	135	-	-	363
2010	253	122	-	-	375
2011	273	104	-	-	377

ТАБЕЛА 5 Активни деловни субјекти по големина, по општини, по години, состојба 31 декември¹¹

⁸ Активни деловни субјекти се сите деловни субјекти што учествуваат во создавањето на бруто – домашниот производ, а како основен критериум за утврдување на активност на субјектите се податоците за приход и/ или вработените.
Деловни субјекти се сите правни и физични лица што вршат некоја од дејностите утврдени во Националната класификација на дејностите, со седиште на територијата на Република Македонија, регистрирани од надлежен орган во согласност со закон, односно основани со закон, како и организационите единици на странски трговски друштва и странски трговци – поединци што вршат дејност на територијата на Република Македонија.
Државен завод за статистика, <http://www.stat.gov.mk/MetodoloskiObjasSoop.aspx?id=79&rbrObl=22>
⁹ Државен завод за статистика, Статистика по општини, Статистичка база на податоци, <http://makstat.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/Database/>
¹⁰ Според бројот на вработените, деловните субјекти се класифицирани во следниве групи: микро: 1-9 вработени; мали: 10-49 вработени; средни: 50-249 вработени; големи: 250 и повеќе вработени.
Државен завод за статистика, <http://www.stat.gov.mk/MetodoloskiObjasSoop.aspx?id=76&rbrObl=27>

ИНВЕНТАР НА СТАКЛЕНИЧКИ ГАСОВИ

4

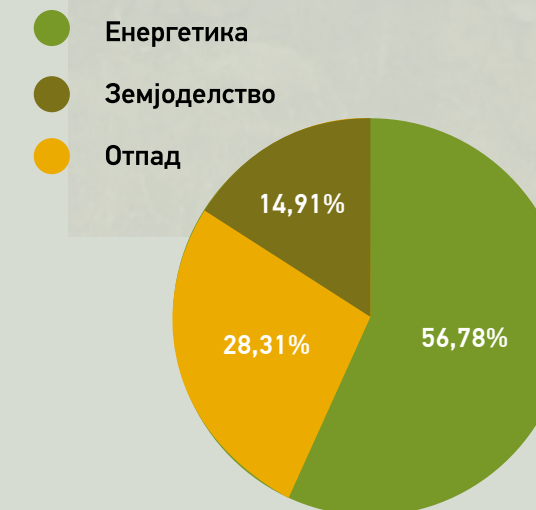
Емисиите на стакленички гасови во најголем процент, 56,78%, резултираат од секторот енергетика. Втор по големина извор на емисии на стакленички гасови е секторот отпад, со учество од 28,31%, додека емисиите од земјоделството заземаат 14,91% од општинските емисии.

Во продолжение е даден табеларен преглед на емисиите на стакленичките гасови на територијата на општина Боговиње, кои за 2012 година вкупно изнесуваат 39.931,62 тони CO₂-екв. Просечните емисии по жител на општина Боговиње се помали од просечните национални емисии, а тоа се должи на фактот дека на територијата на општината нема поголеми индустриски капацитети.

Со овој прв инвентар на стакленички гасови може точно да се локализираат изворите на емисии и да се планираат стратешки мерки за ублажување на емисиите на локално ниво. Се препорачува општината во иднина да продолжи со собирање на податоци за емисиите на стакленички гасови, со цел континуирано да се прави ваква инвентаризација со која точно е мерлива ефикасноста на активностите за ублажување на емисиите.

Постоенето на континуирани следења, ќе овозможи да се направи тренд на емисиите, кој пак ќе се користи за проектирање на идни сценарија.

ИЗВОР НА ЕМИСИИ НА СТАКЛЕНИЧКИ ГАСОВИ ПО СЕКТОР

МЕТОДОЛОГИЈА НА ЗЕЛЕНА АГЕНДА

Процес на зелена агенда

Сектор	Емисии	
	CO2-екв/годишно	%
Енергетика	22.675,03	56,78%
Напојување со ел. енерг. во приватни домувања	17.270,00	43,25%
Напојување со ел. енерг. во јавни објекти	304,45	0,76%
Напојување со ел. енерг. за улично осветлување	940,54	2,36%
Индустрија и угостителство	2.073,19	5,19%
Транспорт	2.086,85	5,23%
Земјоделство	5.953,67	14,91%
Емисии на метан од ентерична ферментација	5417,79	13,57%
Емисии на метан од управување со ѓубрива	505,26	1,27%
Емисии на стакленички гасови од горење на растителни култури	30,62	0,08%
Шумарство	-31.115,33	
Отпад	11.302,92	28,31%
Емисии на метан од депонии за цврст отпад	9975,84	24,98%
Емисии на метан од резиденцијални/комерцијални органски отпадни води и талози	694,68	1,74%
Емисии на азотни оксиди од канализациите	632,40	1,58%
Вкупно (без шумарство)	39.931,62	
Вкупно (вклучувајќи шумарство)	8.816,29	

За изготвување на оваа стратегија за климатски промени на општина Боговиње беше применета методологијата на зелена агенда која беше прилагодена за решавање на прашања поврзани со климатските промени, организирана во 5 фази и 18 чекори.

ЗЕЛЕНА АГЕНДА – АЛАТКА ЗА ЗАЧУВУВАЊЕ НА ВРЕДНОСТИТЕ НА ЗАЕДНИЦАТА

Зелена агенда е партиципативен и демократски метод за развивање и имплементирање на локални стратегии и планови за одржлив развој со активно вклучување на различни сектори од локалната заедница каде што процесот се спроведува. Процесот е исклучителен и посебен во споредба со другите процеси кои имаат слични цели од три аспекти:

- Процесот започнува со идентификување на локалните вредности наспроти проблемите;
- Учесството во процесот не е лимитирано само на експерти и одредени чинители, туку е сеопфатен и отворен за сите и
- Самиот процес е резултат, а резултатите кои произлегуваат од него се придобивка за локалното население.

Значењето на зелената агенда е двократно:

- Од една страна, партиципативниот процес, преку кој се постигнува заеднички договор, се зајакнува комуникацијата и соработката, односно учеството на јавноста во донесувањето на одлуките и доброто управување на локално ниво;
- Од друга страна, резултатите од процесот – локална климатска стратегија со акционен план, кој може да придонесе за локалниот одржлив развој и подобрување на квалитетот на живеењето.

ДОЛГОРОЧНИТЕ ЦЕЛИ НА ЗЕЛЕНАТА АГЕНДА СЕ:

- Интегрирање на прашањата за животната средина, одржливиот развој и климатските промени, во сите релевантни процеси на планирање и креирање на политики;
- Подигање на нивото на запознаеност на локалното население, со прашања од областа на животната средина, одржливиот развој и климатските промени;
- Подигање на свеста за влијанието на климатските промени врз локалниот развој и обратно;
- Зголемување на учеството на граѓанскиот сектор во процесите на одлучување во заедницата и доброто управување.

КРАТКОРОЧНИ ЦЕЛИ НА ЗЕЛЕНАТА АГЕНДА СЕ:

- Анализа на развојот на заедницата, во контекст на заштита на животната средина и прилагодување кон климатските промени;
- Анализа на ранливоста на климатските промени, во контекст на локалниот одржлив развој;
- Креирање на визија на заедницата и стратешки пристап во прилагодувањето кон климатските промени и нивното ублажување;
- Поттикнување на иницијативи и интерактивни процеси со релевантните чинители и носители на развојот на заедницата.

ПРИНЦИП 1 ЛОКАЛНИ ВРЕДНОСТИ

На самиот почеток од процесот во заедницата, локалните засеганти страни ги идентификуваат вредностите на заедницата. Главната идеја е фокусот да се постави врз нештата со кои локалното население се гордее, наместо да се фокусираат на проблемите. Во смисла на вредност, засегнатите страни може да идентификуваат природни ресурси или објекти во животната средина и природата (како споменици на природата, заштитени простори, одделни животински или растителни видови, но и цели екосистеми). На пример вредност може да бидат одделни локални земјоделски производи, но и целото земјоделство или некоја друга стопанска дејност. Вредност може да бидат и објекти од сферата на културата, но и инфраструктурни објекти, можат да бидат медумите на животната средина и цели екосистеми

ВРЕДНОСТИ се сите ресурси (природни, општествени, економски) со кои располага заедницата, кои се во функција на одржливиот развој на заедницата, кои се значајни за заедницата и граѓаните се посебно горди на нив.

ПРИНЦИП 2 АКТИВНО УЧЕСТВО НА ЗАЕДНИЦАТА

Процесот Зелена агенда е отворен за сите оние кои пројавуваат интерес, без разлика на нивото на предзнаења за климатските промени и заштитата на животната средина. Секој кој е посветен на својата заедница, може да придонесе кон успешност на процесот и резултатите од него. Ова укажува на посебното внимание кое се посветува на градењето на локалните капацитети, со цел локалното население да се стекне со алатки за активно учество во процесот и во спроведувањето на активностите.

ПРИНЦИП 3 ЗАЕДНИЧКА СОПСТВЕНОСТ

По изборот на вредностите, се формираат локални работни групи, кои обработуваат најмалку една вредност. Работните групи го анализираат статусот на секоја од вредностите, при што ја дефинираат визијата на заедницата, но исто така придонесуваат со идеи и конципирање на проектни активности во рамките на договорената стратегија. Сите овие чекори се преземаат од локалното население, и се засноваат врз нивните приоритети, потреби и желби. Поради ова, граѓаните се вистински мотивирани во вклучувањето на нивните планови во завршниот документ на Зелената агенда.

ПРИНЦИП 4 СТРАТЕГИЈА НА ЗАЕДНИЦАТА

Како резултат на овој процес, заедницата се стекнува со документ односно стратегија, која е заснована на консензус и ги адресира потребите на граѓанското општество, со акционен план на идентификувани мерки за прилагодување и ублажување на ефектите од климатските промени. Покрај тоа, се подига јавната свест кај локалното население и неговата подготвеност за глобалните климатски промени, се зајакнува активизмот, и се развиваат паралелни процеси за идни акции, кои ќе им помогнат на учесниците да ги согледаат краткорочните и среднорочните резултати од проектот.

Во основа, зелената агенда е процес насочен кон развивање на стратегија за премостување на утврдениот јаз (разлика) помеѓу сегашната состојба, трендовите (тенденциите), и посакуваната иднина (визија). По завршување на процесот, се спроведува мониторинг (следење на состојбата), за да се анализираат резултатите и да се дадат заклучоци и препораки, по што може да започне нов циклус.

ПРИНЦИП 5 ЗАЈАКНАТ КАПАЦИТЕТ

Градењето капацитети на локално ниво, како компонента на процесот на зелената агенда, е суштествено во обезбедувањето на локалната сопственост, како и во охрабрувањето на локалното население да преземе одговорност за сопствениот одржлив развој, и на таков начин да го подобри квалитетот на живот на сегашните и на идните генерации.

ФАЗА 1 ИНИЦИРАЊЕ И ПОДГОТОВКА НА РАБОТАТА ВО ЗАЕДНИЦАТА

ЧЕКОР 1: Креирање профил на заедницата

Подготовка на климатски профил
Инвентар на стакленички гасови
Мапирање на чинители во заедницата
Анализа на постоечки документи и локални политики
Идентификување на можни ВРЕДНОСТИ на заедницата

ЧЕКОР 2: Прв состанок со чинителите во заедницата

Подготвителни активности за организирање на состанокот
Реализирање на состанокот
Утврдување на вредности на заедницата
Формирање на тематски работни групи

ФАЗА 2 АНАЛИЗА НА ВРЕДНОСТИТЕ НА ЗАЕДНИЦАТА

ЧЕКОР 3: Утврдување на ФУНКЦИИ на вредностите

ЧЕКОР 4: Утврдување ТРЕНДОВИ на функциите

ЧЕКОР 5: Анализа на ЕФЕКТИ од трендовите

ЧЕКОР 6: Дефинирање на ВИЗИЈА на заедницата

ЧЕКОР 7: Дефинирање на главни ПРОБЛЕМИ

ЧЕКОР 8: Анализа на ПРИЧИНИТЕЛИ на проблеми

ЧЕКОР 9: Поставување на развојни ЦЕЛИ на заедницата

ФАЗА 3 АНАЛИЗА НА РАЗВОЈНИТЕ ЦЕЛИ ВО СКЛАД СО КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ

ФАЗА 4 СИНТЕЗА И ПЛАНИРАЊЕ

ФАЗА 5 СПРОВЕДУВАЊЕ, СЛЕДЕЊЕ И РЕВИЗИЈА

ЧЕКОР 10: Проценка на РАНЛИВОСТ кон климатските промени

ЧЕКОР 11: Проценка на можности за МИТИГАЦИЈА на климатските промени

ЧЕКОР 12: Избор на ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ за климатски промени

ЧЕКОР 13: Развивање на АКЦИОНЕН ПЛАН за климатски промени

ЧЕКОР 14: Развивање на МОНИТОРИНГ план

ЧЕКОР 15: Пишување на стратегијата и јавна дебата

ЧЕКОР 16: Усвојување на стратегијата од страна на Советот на Општината како официјален стратегиски документ

ЧЕКОР 17: Спроведување на приоритетни мерки преку пилот-проекти

ЧЕКОР 18: Следење, мониторинг и ревизија на стратегијата

АНАЛИЗА НА ЛОКАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ И ОЦЕНКА НА РАНЛИВОСТ КОН КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ

ВОДНИ РЕСУРСИ

Климатските промени имаат големо влијание врз водните ресурси. Многу е важно да се чува адекватниот пристап до водните ресурси бидејќи времето во иднина е непредвидливо. Можно е зоната да доживува суша и големи поплави. Ситуацијата може да го наштети и да го попречи пристапот до потребните водни ресурси за жителите. Водните ресурси се суштински за животот на луѓето. Бидејќи проблемите поврзани со климатските промени влијаат врз водните ресурси во одредени зони, треба да се спроведуваат нови и креативни планови со цел да се осигура обнова на достапните ресурси.

Во општина Боговиње има различни извори на вода на кои што жителите се потпираат за исполнување на нивните потреби. Водата доаѓа од бунарите што се локализирани во општините. Земјоделските активности зависат од реките што течаат од планините. Исто така има и две езера што обезбедуваат вода за употреба во општината. Реките зависат од количината на врнежите кои се појавуваат во текот на годината.

Реките во општина Боговиње се под влијание на три проблеми од климатските промени:

- Промената на количината на врнежите во текот на годината продолжува да биде сè понестабилна како резултат на климатските промени.
- Поплави од големите количини на врнежи.
- Подеднакво се под влијание на сушата.

Општината досега има преземано неколку чекори за третирање на некои проблеми за реките, поточно проблемот на поплавите. Проектите за чистење на речните корита се реализирани во Камењане, Палчиште и Боговиње. Овие активности треба да се зголемуваат и во ранливите зони од суша за да се обезбеди доволна количина на вода за идните активности кои зависат од реките.

Вредност	ВОДНИ РЕСУРСИ						
Развојна цел:	Одржливо користење на водни ресурси во општина Боговиње						
Влезен параметар (ресурс)	Климатски Стресор	Оценка на изложеност (ДА/НЕ)	Оценка на чувствителност (В-Виска, С-Средна, Н-Ниска)	Влијание на климатските промени (В-Високо, С-Средно, Н-Ниско)	Адаптивен капацитет (В-Висок, С-Среден, Н-Низок)	Оценка на ранливост (В-Виска, С-Средна, Н-Ниска)	Мерка за адаптација на климатските стресори/промени
Реките во општина Боговиње	ПРОМЕНА НА ПЕРИОДОТ И КОЛИЧИНИТЕ НА ВРНЕЖИ	ДА	В	В	Н	В	Поставување на каскади за спречување на ерозија
	ПОПЛАВИ	ДА	В	В	С	В	Редовно чистење на речните корита и одводни канали
	СУША	ДА	В	В	Н	С	Каскадни езера за собирање вода

Вредност	ВОДНИ РЕСУРСИ						
Развојна цел:	Одржливо користење на водни ресурси во општина Боговиње						
Влезен параметар (ресурс)	Климатски стресор	Оценка на изложеност (ДА/НЕ)	Оценка на чувствителност (В-Висока, С-Средна, Н-Ниска)	Влијание на климатските промени (В-Високо, С-Средно, Н-Ниско)	Адаптивен капацитет (В-Висок, С-Среден, Н-Низок)	Оценка на ранливост (В-Висока, С-Средна, Н-Ниска)	Мерка за адаптација на климатските стресори/промени
Извори и зафати за вода за пиење	ПРОМЕНА НА ПЕРИОДОТ И КОЛИЧИНИТЕ НА ВРНЕЖИ	ДА	В	В	С	В	Изграба на дополнителен резервоари за зафаќање на дополнителни количини на вода
	ПРОМЕНИ НА ТЕМПЕРАТУРАТА	ДА	В	С	С	С	
	СУША	ДА	С	В	Н	С	Поставување на водомери, со цел рационално користење на водата

ПРЕДЛОГ ЗА ДЕЈСТВУВАЊЕ

Колку повеќе водните ресурси го намалуваат нивното количество, толку по потребно станува нивната заштита и одржување. Општина Боговиње треба да формира правен субјект кој ќе може да управува со достапните водни ресурси. Овој орган треба да ги има следните одговорности:

- Да го мониторира нивото на водата на реките и езерата кои се користат од населението;
- Да ги мониторира активностите на жителите кои можат да влијаат врз водните ресурси;
- Да предложи нови проекти за подобрување за да се зголеми продуктивноста на водните ресурси;
- Да подготвува едукативни материјали за жителите на општината.

Крајно, обврските спаѓаат врз општина Боговиње, партнерствата и договорите кои стапиле во сила, но е многу важно жителите да имаат јасна слика за активностите на достапните ивори на вода во општина Боговиње.

ТАБЕЛА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА ПРИОРИТЕТИ

Работна група:	ВОДНИ РЕСУРСИ							
Развојна цел:	Одржливо користење на водни ресурси во општина Боговиње							
Мерка:	Финансии 30%	Изводливост 30 %	Време 5 %	Одржливост 20%	Итност 15%	Освоени поени	Групно рангирање	Вкупно рангирање
Поставување на скади	V = 18	V = 18	V = 3	V = 12	V = 9	60	3	1
Резервоари и водоводен систем	H = 3	V = 18	V = 3	V = 12	C = 4.5	40,5	1	3
Систем на капка по капка за наводнување	C = 9	V = 18	C = 1.5	C = 6	C = 4.5	39	7	6
Обезбедување механизација за одржување на речните корита	H = 3	H = 3	V = 3	V = 12	V = 9	30	6	8
Дополнителен резервоар до постоечкиот: Камењане, Палчиште, Синичане и т.н	H = 3	V = 18	V = 3	V = 12	C = 4.5	40,5	2	4
Изградба на дополнителни бетонски канали за наводнување на нивите	H = 3	V = 18	V = 3	V = 12	C = 4.5	40,5	8	5
Водни пумпи за наводнување на нивите	H = 3	V = 18	C = 1.5	C = 6	H = 1.5	30	9	9
Водомери (порационално користење на водата)	C = 9	V = 18	V = 3	C = 6	V = 9	45	5	2
Изградба на речно корито во Палчиште, Боговиње и Камењане, Пирок Новосело	H = 3	C = 9	C = 1.5	V = 12	V = 9	34,5	4	7
V=60 поени, C= 30 поени, H=10 поени								

ЛОКАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Вредност	ЛОКАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА						
Развојна цел:	Подготвување на отпорноста на локалната инфраструктура од климатските промени						
Влезен параметар (ресурс)	Климатски стресор	Оценка на изложеност (ДА/НЕ)	Оценка на чувствителност (В-Висока, С-Средна, Н-Ниска)	Влијание на климатските промени (В-Високо, С-Средно, Н-Ниско)	Адаптивен капацитет (В-Висок, С-Среден, Н-Низок)	Оценка на ранливост (В-Висока, С-Средна, Н-Ниска)	Мерка за адаптација на климатските стресори/промени
Локални патишта	ПОПЛАВИ	ДА	С	С	Н	С	Редовно чистење на речните корита Садење на дрвја – спречување на ерозија Заштитни потпорни ѕидови покрај реките Додатно тампонирање
Отворени рекреативни терени	СУША	ДА	В	С	С	С	Системи за наводнување
Патеки за велосипедисти и планинари	ПРОМЕНА НА ПЕРИОДОТ И КОЛИЧИНИТЕ НА ВРНЕЖИ (пр.поројни дождови, град итн.)	ДА	С	С	Н	С	Додатно тампонирање
	ПОПЛАВИ и ЕРОЗИЈА	ДА	В	С	Н	В	Редовно одржување на патеките

ТАБЕЛА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА ПРИОРИТЕТИ

Работна група:	ЛОКАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА							
Развојна цел:	Подготвување на отпорноста на локалната инфраструктура од климатските промени							
Мерка:	Финансии 30%	Изводливост 30 %	Време 5 %	Одржливост 20%	Итност 15%	Освоени поени	Групно рангирање	Вкупно рангирање
Редовно одржување на патеките	В=18	В=18	В=3	Н=2	Н=1.5	42.5	7	4
Редовно чистење на речните корита	С=9	В=18	В=3	В=12	В=9	51	1	1
Адаптирање на објектите кон надворешните климатски промени	Н=3	В=18	В=3	В=12	С= 4.5	40.5	5	5
Заштитни ѕидови покрај реките	Н=3	В=18	В=3	В=12	В=9	45	3	3
Садење дрва за заштита од ерозија	С=9	В=18	В=3	В=12	С= 4.5	46.5	2	2
Системи за наводнување	Н=3	С=1	С= 1.5	В=12	С=4.5	22	8	9
Собирање на атмосферските води во истечни канали	Н=3	Н=3	С=1.5	С=6	Н=1.5	15	4	10
Додатно тампонирање	Н=3	В=18	В=3	Н=2	Н=1.5	27.5	10	8
Тековно контролирање на инфраструктурните зафати	В=18	В=18	Н=0.5	Н=2	Н=1.5	40	6	6
Одржување на инфраструктурата, изградба на локални патишта во Боговиње, Камењане-Регионален пат Р-402, Пирок-околу магистрален пат М-4, Камењане –Долно Седларце, Урвич-Јеловјане	С=9	С=9	В=3	В=12	Н=1.5	34.5	9	7
В=60 поени, С= 30 поени, Н=10 поени								

БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЗЕМЈОДЕЛИЕ

Вредност	БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЗЕМЈОДЕЛИЕ						
Развојна цел:	Одржливо управување со природните ресурси и производството на храна						
Влезен параметар (ресурс)	Климатски стресор	Оценка на изложеност (ДА/НЕ)	Оценка на чувствителност (В-Висока, С-Средна, Н-Ниска)	Влијание на климатските промени (В-Високо, С-Средно, Н-Ниско)	Адаптивен капацитет (В-Висок, С-Среден, Н-Низок)	Оценка на ранливост (В-Висока, С-Средна, Н-Ниска)	Мерна за адаптација на климатските стресори/ промени
ПАСИШТА	СУША	ДА	В	В	С	С	Обезбедување на зафат со вода за време на суша
ЗЕМЈОДЕЛСКИ КУЛТУРИ	ПРОМЕНА НА ПЕРИОДОТ И КОЛИЧИНИТЕ НА ВРНЕЖИ (пр.поројни дождови, град итн.)	ДА	В	В	Н	С	Осигурување на земјоделските производи од временски непогоди
ЗЕМЈОДЕЛСКИ КУЛТУРИ	БУРИ / ВЕТРОВИ	ДА	С	В	Н	С	Засадување на заштитни појаси во полето
ЗЕМЈОДЕЛСКИ КУЛТУРИ	ПОПЛАВИ	ДА	Н	С	Н	В	Чистење на речните корита
ЗЕМЈОДЕЛСКИ КУЛТУРИ	СУША	ДА	В	В	С	В	Дополнителни резервоари за собирање на атмосферските води

ТАБЕЛА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА ПРИОРИТЕТИ

Работна група:	БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЗЕМЈОДЕЛИЕ							
Развојна цел:	Одржливо управување со природните ресурси и производството на храна							
Мерка:	Финансии 30%	Изводливост 30 %	Време 5 %	Одржливост 20%	Итност 15%	Освоени поени	Групно рангирање	Вкупно рангирање
Засадување дрва за заштита од ветер	В=18	В=18	С=1.5	В=12	С=4.5	54	4	3
Обезбедување зафати со вода за време на суша	В=18	В=18	В=3	В=12	С=4.5	55.5	2	2
Алтернативни канали за отфрлување на водата за време на поплави	С=9	Н=3	Н=0.5	С=6	Н=1.5	20	8	7
Иницијатива за прогласување на Шара за национален парк за зачувување на биодиверзитетот	Н=3	Н=3	Н=0.5	Н=2	Н=1.5	10	6	8
Маркирање на места за адаптирање на пчели	С=9	С=9	В=3	Н=2	С=4.5	27.5	7	6
Одржување на површините за пасишта	С=9	Н=3	С=1.5	В=12	С=4.5	30	5	5
Пошумување на местата кај кои е најризишно лизгање на земјата	С=9	В=18	В=3	В=12	С=4.5	46.5	1	4
Зајакнување на капацитетот на земјоделците за справување со климатските промени	В=18	В=18	В=3	С=6	С=4.5	58.5	3	1
В=60 поени, С= 30 поени, Н=10 поени								

АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ НА ОПШТИНА БОГОВИЊЕ

I. Водни ресурси		Извори на финансирање – буџет							
Реден број	Развојна цел	Општина		Донатори		Други извори		Вкупен буџет	
		Евра	%	Евра	%	Евра	%	Евра	%
1.1	Одржливо користење на водните ресурси во општина Боговиње	752.000	43,6	660.000	38,26	313.000	18,14	1.725.000	100
II. Биодиверзитет		Извори на финансирање - буџет							
Реден број	Развојна цел	Општина		Донатори		Други извори		Вкупен буџет	
		Евра	%	Евра	%	Евра	%	Евра	%
2.1	Одржливо управување со природните ресурси и производството на храна	110.000	100	/	/	/	/	/	/
III. Инфраструктура		Извори на финансирање - буџет							
Реден број	Развојна цел	Општина		Донатори		Други извори		Вкупен буџет	
		Евра	%	Евра	%	Евра	%	Евра	%
3.1	Подготвување на отпорноста на локалната инфраструктура од климатските промени	2.774.000	28,9	3.683.808	38,3	3.148.000	32,8	9.605.808	32,8

I. Водни ресурси									
Развојна цел: Одржливо користење на водните ресурси во општина Боговиње									
Активности/проекти	Одговорен/ орган и/или партнер	Година на започнување	Временска рамка		Извори на финансирање буџет (во евра)				Инпути/ информации/ луѓе/ технологија/ ресурси
			Времетраење	Општина	Донатори	Други извори	Вкупен буџет		
I.1.1	Поставување каскади на речните корита	Општина Боговиње	2016	2016	15.000	/	/	15.000	Изведувачка фирма
I.1.2	Изградба на мрежа за вода за пиење во Каменјане	Општина Боговиње, Министерство за транспорт и врски/ЕБРД	2016	2016	/	530.000	/	530.000	Изведувачка фирма
I.1.3.	Изградба на мрежа за вода за пиење во Раковец	Општина Боговиње	2017	2019	150.000	/	Партиципација од граѓани-50.000	200.000	Изведувачка фирма
I.1.4	Изградба на мрежа за вода за пиење во Ново Село	Општина Боговиње	2018	2018	130.000	/	Партиципација од граѓани 20.000	150.000	Изведувачка фирма
I.1.5	Обезбедување на механизмот за одржување на речните корита	Општина Боговиње, ЈКП	2016	2020	50.000		ЈКП-30.000	80.000	ЈКП
I.1.6	Изградба на дополнителни цевководи за наводнување на нивите за н.м. Боговиње и Каменјане	Општина Боговиње, ЈКП	2016	2020	100.000	Биро за регионален развој-30.000	/	130.000	Изведувачка фирма
I.1.7	Пумпи за наводнување	Општина Боговиње, ЈКП	2016	2018	30.000	/	/	30.000	ЈКП
I.1.8	Поставување водомери во н.м. Каменјане, Долно Палчиште, Синичане и Калник	Општина Боговиње, ЈКП	2015	2016	20.000	91.056	/	111.056	Изведувачка фирма, ЈКП
I.1.9	Уредување на речното корито во Палчиште, Боговиње, Каменјане, Пирок и Ново Село	Општина Боговиње	2016	2020	252.000	Министерство за животна средина и просторно планирање -100.000	Граѓани-88.000	440.000	Изведувачка фирма

II. Биодиверзитет									
Развојна цел: Одржливо собирање на шумски плодови, лековити билки и печурки									
Активности/проекти	Одговорен/ орган и/или партнер Датум на започнување	Временска рамка		Извори на финансирање буџет (во евра)				Инпути/ информации/ луѓе/ технологија/ ресурси	
		Времетраење	Општина	Донатори	Други извори	Вкупен буџет			
II.2.1	Садење дрва за заштита од ветер	Општина Боговиње, ЈКП	2016	2020	50.000	Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство	УСАИД	50.000	Изведувачка фирма, ЈКП
II.2.2	Иницијатива за прогласување на Шар Планина за национален парк	/	/	/	/	/	/	/	/
II.2.3	Одржување на површините за пасиштата	Општина Боговиње	2016	2020	20.000	/	/	20.000	ЈКП
II.2.4	Осигурување на опрема за движење	Општина Боговиње, ЈКП	2016	2020	5.000	/	/	5.000	ЈКП
II.2.5	Пошумување за заштита од лизгање на земјиштето	Општина Боговиње, ЈКП	2016	2020	20.000	/	/	20.000	ЈКП
II.2.6	Зајакнување на капацитетот на земјоделците за климатските промени	Општина Боговиње, консултанти, Мин. за земјоделие, Федерација на фемери, земјоделците	2016	2020	5.000	/	/	5.000	Општина Боговиње, консултанти, Мин. за земјоделие, Федерација на фармери

III. Инфраструктура									
Развојна цел: Подготвување на отпорноста на локалната инфраструктура од климатските промени									
Активности/проекти	Одговорен/ орган и/или партнер Датум на започнување	Временска рамка		Извори на финансирање буџет (во евра)				Инпути/ информации/ луѓе/ технологија/ ресурси	
		Времетраење	Општина	Донатори	Други извори	Вкупен буџет			
III.3.1	Адаптација на јавни објекти – замена на покрив, врати, прозорци, подови и изолација за територијалното ОУ „Абдул Фрашери“-Раковец	Општина Боговиње	2016	2016	67.000	/	/	67.000	Изведувачка фирма, родителите на учениците, граѓани
III.3.2	Фасадирање на училишната зграда и промена на котлите за греење од нафта на пелети и дрва за централно греење во ОУ „Абдул Фрашери“-Боговиње	Општина Боговиње	2016	2016	20.000	УСАИД-20.0000	/	40.000	Изведувачка фирма, родителите на учениците, граѓани
III.3.3	Фасадирање на училишната зграда и промена на котлите за греење од нафта на пелети и дрва за централно греење во ОУ „Сабедин Бајрами“-Камењане	Општина Боговиње	2017	2017	20.000	Министерство за образование и наука-20.000	/	40.000	Изведувачка фирма, родителите на учениците, граѓани
III.3.4	Инсталирање на централното греење во територијалното ОУ „Сабедин Бајрами“-Горно Седларце	Општина Боговиње	2017	2017	12.000	/	Граѓани-3.000	15.000	Изведувачка фирма, родителите на учениците, граѓани
III.3.5	Фасадирање и инсталирање на централното греење во територијалното ОУ „Дервиш Цара“ во н.м. Калник	Општина Боговиње	2018	2018	25.000	/	Граѓани-5.000	30.000	Изведувачка фирма, родителите на учениците, граѓани

III. Инфраструктура									
Развојна цел: Подготвување на отпорноста на локалната инфраструктура од климатските промени									
III.3.6	Реконструкција на територијалното ОУ „11 Октомври“ во н.м. Новосело II	Општина Боговиње	2018	2018	21.000	Светска банка-51.000	/	72.000	Изведувачка фирма, родителите на учениците, граѓани
III.3.7	Адаптација на јавни објекти – замена на покрив, врати, прозорци, подови и изолација за територијалното ОУ „11 Октомври“ Јеловјане	Општина Боговиње, Министерство за образование и наука	2018	2018	10.000	Министерство за образование и наука-40.000	/	50.000	Изведувачка фирма, родителите на учениците, граѓани
III.3.8	Поставување заштитни ѕидови околу реките во н.м. Ново Село и Долно Палчиште	Општина Боговиње, Министерство за животна средина и просторно планирање, ЈКП	2018	2020	115.000	Министерство за животна средина и просторно планирање-85.000		200.000	Изведувачка фирма, родителите на учениците, граѓани
III.3.9	Изградба на систем за наводнување за н.м. Каменјане	Општина Боговиње, Биро за регионален развој	2016	2016	50.000	Биро за регионален развој-10.000	/	60.000	Изведувачка фирма
III.3.10	Изградба на систем за наводнување за н.м. Боговиње	Општина Боговиње	2017	2017	60.000	Министерство за животна средина и просторно планирање-20.000	Граѓани -20.000	100.000	Изведувачка фирма
III.3.11	Тампонирање на полски патишта за н.м. во општина Боговиње	Општина Боговиње	2016	2020	30.000	Агенција за поддршка на земјоделството и руралниот развој-120.000	/	150.000	Изведувачка фирма
III.3.12	Континуирано одржување на локална инфраструктура	Општина Боговиње, Агенција за државни патишта, ЈКП	2016	2020	80.000	Агенција за државни патишта-120.000	/	200.000	Изведувачка фирма, ЈКП
III.3.13	Реконструкција на локалните патишта во сите населени места на општина Боговиње	Општина Боговиње, граѓани	2016	2020	1.000.000	/	Граѓани -1.000.000	2.000.000	Изведувачка фирма
III.3.14	Реконструкција на патишта: Боговиње -Ново Село;	Општина Боговиње, Агенција за поддршка на земјоделството и руралниот развој	2019	2019	20.000	Агенција за поддршка на земјоделството и руралниот развој -100.000	/	120.000	Изведувачка фирма
III.3.15	Одржување на планински патеки за развој на алтернативен туризам	Општина Боговиње, Светска банка	2016	2017	50.000	Светска банка-200.000	/	250.000	Изведувачка фирма

